

Kutu 2.4

Anket Göstergeleri Sektörel Düzeyde Tedarik Zinciri Gelişmeleri Hakkında Ne Söylüyor?

Küresel ekonomiler salgınla beraber tedarik zincirlerinde görülen aksaklıklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Salgının başlarında görülen fabrika kapanmaları, istihdam kayıpları ve hareketliliğin kısıtlanması lojistik ağlarında sıkıntılara, navlun maliyetlerinin artmasına ve teslimat sürelerinin uzamasına yol açmıştır. Aşılmanın yaygınlaşması ile salgın tedbirlerinin kademeli olarak kaldırılması küresel talebin artmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak küresel ticarete görülen toparlanmayla birlikte petrol fiyatları başta olmak üzere emtiaların geneline yayılan fiyat artışları nedeniyle taşımacılık maliyetleri tarihi yüksek seviyelere çıkmıştır. Nitekim, küresel ölçekte konteyner ve navlun maliyetlerine ilişkin göstergelerdeki hareketler oldukça çarpıcı olmuştur. Çeşitli nakliye rotalarındaki konteyner maliyetlerinin ağırlıklı bir bileşik göstergesi olan Drewry Konteyner Endeksi 2021 yılında ortalama yıllık yüzde 252 oranında yükselmiş; 2022 Ocak ayı itibarıyla yüksek seviyelerini korumuştur. Navlun maliyetlerine ilişkin göstergelerden biri olan ve kömür, çelik, tahıl gibi ham madde emtialarının çeşitli rotalara nakliye fiyatlarının ortalamasını gösteren Baltık Kuru Yük Endeksi de 2021 yılı genelinde yıllık ortalama yüzde 175 oranında artış sergilemiştir. Ancak geleneksel nakliye sezonu olan Ağustos-Ekim aylarının geçmesi ve bazı ülkelerin tedarik darboğazını azaltmak için limanlarda verimliliği artırmak, çalışma saatlerini uzatmak gibi tedbirler uygulaması endeksin Ekim ayından sonra düşüş eğilimi göstermesini sağlamıştır (Grafik 1). Bununla beraber, son dönemde farklı rotalardaki konteyner fiyatlarında azalış görülsede özellikle Çin'den Akdeniz, Avrupa ve ABD yönüne olan güzergâhlarda yüksek seviyelerin muhafaza edildiği görülmektedir (Grafik 2). Son olarak, New York FED'in çeşitli nakliye maliyetleri endeksleri ve hava kargo fiyatları ile ülkelere özgü tedarik zincirine ilişkin değişkenleri kullanarak türettiği küresel tedarik zinciri baskı endeksi de 2021 yılı sonunda tarihsel olarak en yüksek düzeye çıkmıştır (Grafik 3).

Grafik 1: Drewry Dünya Konteyner Endeksi (Bin ABD Doları) ve Baltık Kuru Yük Endeksi (Bin ABD Doları)

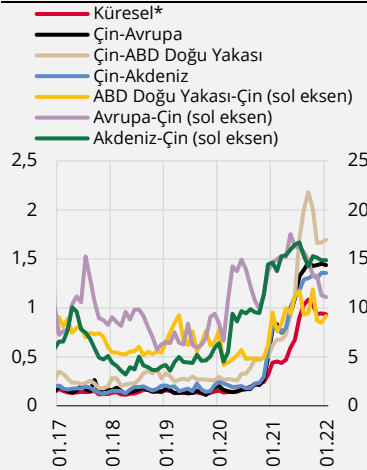
Kaynak: Bloomberg.

* Endeks, 8 nakliye rotasının (Şanghay-Rotterdam, Rotterdam-Şanghay, Şanghay-Cenova, Şanghay-Los Angeles, Los Angeles-Şanghay, Şanghay-New York, New York-Rotterdam, Rotterdam-New York) konteyner maliyetlerinin boyuta göre

ağırlıklı ortalamasından elde edilmektedir.

** Endeks (Ocak 1985=1000), ortalama vadesi yaklaşık 2 ay olan Capesize (% 40), Panamax (% 30) ve Supramax (% 30) kuru yük taşımacılık navlun vadeli işlem sözleşmelerinin ağırlıklı ortalamasını göstermektedir. Ocak 2022 ilk 21 günün ortalamasını göstermektedir.

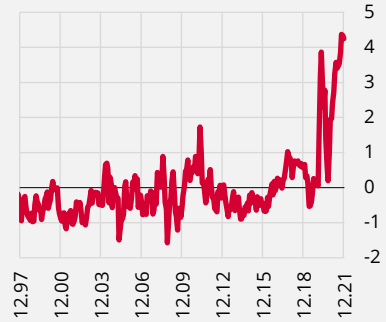
Grafik 2: Freightos Baltık Konteyner Endeksi (Küresel ve Seçilmiş Rotalar, Bin ABD Doları)

Kaynak: Bloomberg.

* Küresel Freightos Baltık Konteyner endeksi 12 rotaya ait konteyner (40 ft) endeksinin ağırlıklı ortalamasını göstermektedir. Ocak 2022 ilk 21 günün ortalamasını göstermektedir.

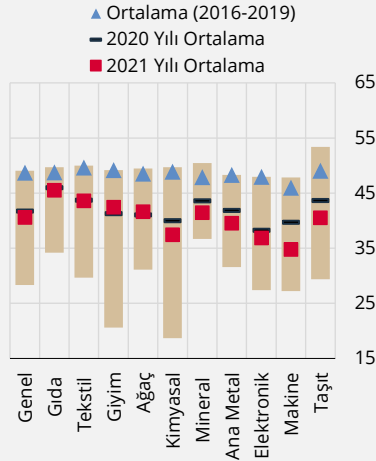
Grafik 3: Küresel Tedarik Zinciri Baskı Endeksi (Ortalama Değerden Standart Sapmalar)

Kaynak: New York FED.

Uluslararası tedarik zincirinde yaşanan sorunların yurt içi arz gelişmeleri üzerinde gerek doğrudan gerekse dolaylı yollardan dikkat çekici etkileri olmuştur. Çeşitli anket göstergeleri de sektörel düzeyde bu tesirleri anlama açısından önemli bilgiler sağlamaktadır. Tedarik zinciri gecikmelerinin imalat sanayi firmalarını ne ölçüde etkilediğini gösteren “tedarikçi teslimat süreleri”, firmaların siparişi aldığı ancak daha tamamlamadığı işlerin hacmini gösteren “birikmiş işler” ile firmaların stok birikim boyutunu ölçen “girdi stoku” PMI anketinde tedarik zinciri gelişmelerini takip etmek için kullanılabilir değişkenler olarak ön plana çıkmaktadır. Tedarikçilerin teslim sürelerine bakıldığında ham madde temininde süregelen güçlükler ve nakliye konusunda yaşanan sıkıntılar nedeniyle sektörlerin tümünün salgın öncesi seviyelere ulaşamadığı ve tedarikçilerin teslim sürelerinin arttığı görülmektedir. Küresel entegrasyonu yüksek olan elektrik ve elektronik ürünleri üreten firmalar ile kimyasal, plastik, kauçuk, makine ve metal ürünleri üreten firmaların tedarikçi teslim süreleri geçmiş ortalamalarından önemli ölçüde ayrılmıştır. Küresel ölçekte salgına bağlı tedbirlerin kaldırılmasıyla salgın koşullarına duyarlılığı yüksek olan turizm bağlantılı sektörlerden giyim ve deri sektörü ile ağaç ve kağıt sektörlerinin teslimat süreleri ise 2021 yılında pozitif farklılaşmıştır (Grafik 4). Girdi temininde yaşanan zorluklar sebebiyle inşaat bağlantılı ana metal ürünleri ile metalik olmayan mineral maddeler üreten firmaların birikmiş işlerinin arttığı görülmektedir (Grafik 5). Girdi stoku göstergesi incelendiğinde ise mal ihracatçısı taşıt sektörü ile turizm bağlantılı giyim, deri ve tekstil sektörlerinin girdi stoklarının toparlandığı izlenmektedir (Grafik 6).

Grafik 4: PMI Tedarikçilerin Teslim Süresi** (Mevsimsellikten Arındırılmış, Seviye) *

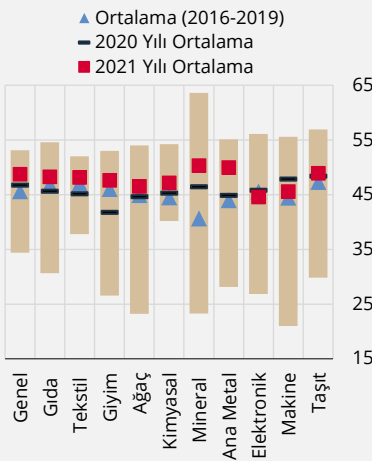
Kaynak: Markit.

* Çubuk barlar 2020-2021 yılları arası en düşük ve en yüksek seviyeleri göstermektedir.

** Serinin daha düşük değerleri daha uzun teslim sürelerine işaret etmektedir.

Grafik 5: PMI Birikmiş İşler

(Mevsimsellikten Arındırılmış, Seviye) *

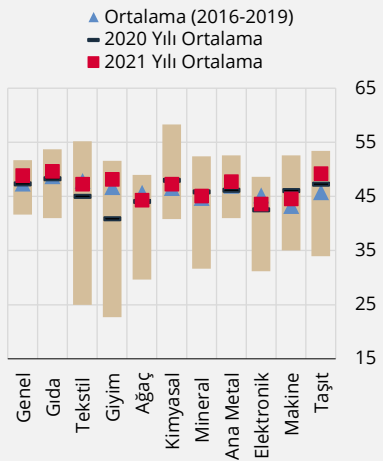

Kaynak: Markit.

* Çubuk barlar 2020-2021 yılları arası en düşük ve en yüksek seviyeleri göstermektedir.

Grafik 6: PMI Girdi Stoku

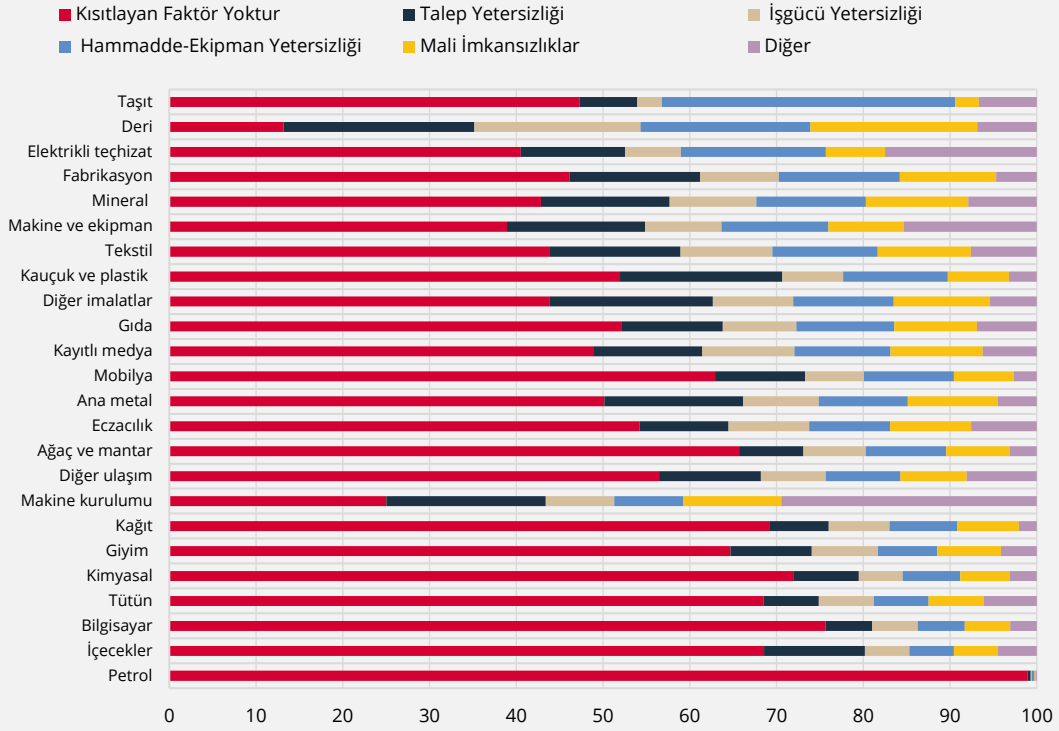
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Seviye) *

Kaynak: Markit.

* Çubuk barlar 2020-2021 yılları arası en düşük ve en yüksek seviyeleri göstermektedir.

İktisadi Yönelim Anketi (İYA)'nde üç ayda bir sorulan sorularda üretimi kısıtlayan faktör olmadığını belirten firma sayısı 2022 yılı ilk çeyreğinde artmıştır. Üretimi kısıtlayan faktörler arasında ham madde ve ekipman yetersizliğini gösteren firmaların oranı azalmakla birlikte tarihsel ortalamalardan yüksek seyretmesi tedarik zinciri kaynaklı arz sorunlarının devam ettiğine işaret etmektedir. Özellikle salgının gidişatına hassasiyeti yüksek olan ihracatçı sektörlerde (taşıt, deri, elektrikli teçhizat, tekstil) üretimi kısıtlayan faktörler içinde arz sıkıntıları önemli bir paya sahiptir (Grafik 7).

Grafik 7: İktisadi Yönelim Anketi Üretimi Kısıtlayan Faktörler (2022 Ç1)

Kaynak: TCMB.

Özetle, salgının başlarında kapanmalar, işgücü eksikliği ve lojistik sorunlar ile yükselmeye başlayan taşımacılık maliyetleri ertelenmiş talep ve küresel ticaretin artması ile tarihi yüksek düzeylere çıkmıştır. Küresel tedarik zincirinde görülen bu sorunlar yurt içi imalat sanayi firmalarının ham madde temininde ve nakliye konusunda sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Anket göstergeleri, uluslararası etkileşimi yüksek ve salgın koşullarına duyarlılığı fazla olan sektörlerin daha çok arz sıkıntısı yaşadığına işaret etmektedir.